

TELEGRAF V LOKI, POLJANAH IN GORENJI VASI

V zadnjem času radi raziskujemo tehnične dosežke naše preteklosti, predvsem elektriko, telegraf, telefon, vodovod, plinsko napeljavo itd. O elektriki v Loki nam je že veliko znane-ga, nekaj malega naj povemo o telegrafu.

Prvikrat sem našel podatke o telegrafu v Loki v zapisniku občinske seje iz 30. 1. 1872. Takole piše. »Na dopis brzojavnega nadzorstva v Trstu zastran ustave brzojavniga urada v Loki se je sklenilo, da se v časnikih razpiše kdo hoče prevzeti pisateljstvo za mesto in telegrafična služba za plača od tristo petdeset goldinarjev in pet soldov od vsake depeše. Tudi se morajo taisti ki bi se oglasili na svoje stroške naučiti telegrafirati; in naj se do konc februarja kateri mislijo prevzeti oglasijo. V Terst se bo odgovorilo da je srenja s tem pogojem zadovoljna in da se dobi uradnik kteriga služba se obenim do zadniga februarja izpiše.«¹

Že maja 1872 so se skoraj dokončno dogovorili. »Zastran podeljenja službe in ustave brzojavniga urada se sklene, na dopis c. kr. brzojavniga nadzorstva v Trstu dne 5. maja št. 1513 – da kolci bodo dali mestnani kateri so se zavezali, in naj bo brzojavni urad v mestni hiši ustanovljen. Ako hoče g. Kaiba s tem pogojem službo preuzeti naj v 48 urah se določi, po tem času pa naj se služba kakor je bilo v seji dne 30. jan. t. l. št. 50 skleneno po časopisih razpiše.«²

Počasneje so uvedli telegraf v dolinah. Za Selško dolino še nimamo podatkov, za Poljansko dolino pa hranimo v Arhivu v Škofji Loki nekaj zapisnikov o vpeljavi te novosti. Spisi so bili shranjeni pri c. kr. poštni in telegrafski direkciji v Trstu, kamor so jih iz doline poslali. Kako so prišli spisi v Arhiv v Škofji Loki, je pa dolga zgodba.³ Ker kopije o zapisnikih v občinskih arhivih v Poljanah, Javorjih in na Trati niso ohranjene, so edini dokumenti v Arhivu v Škofji Loki.

V Poljanah so se 1899 na županstvu dogovorili, da telegrafično postajo v Poljanah podprejo tudi občina Javorje in župnijska urada

v Poljanah in Javorjih. Občina Trata je v novembrski seji sklenila takole: »Zaradi telegrama (brzojava) se je soglasno sklenilo, da se takoj prošnja na poštno ravnateljstvo v Trstu napravi in se zaradi tega gospod župan pooblasti, da se z županstvom v Poljanah in Stari Oselici o tej zadevi posvetuje.« Na decembrski seji pa so zapisali: »Občinski odbor je soglasno potrdil, da je pripravljen plačati 42 gld. kot za postavljanje telegrafičnega aparata v Gorenji vasi.«⁴ Tudi Poljanci so se zavezali plačati 40 gld. skupaj z Javorci in obema župnijama. Poljanci so vlogo utemeljili s tem, da leži kraj ob cesti Loka–Cerkno. Imajo več obrtnikov in trgovcev, lastno hranilnico, šolo, pošto, dve fari in k njim gravitira 4000–5000 prebivalcev. Oddajanje telegramov v Loko, ki je 14 km oddaljena, jim je povzročalo stroške. Vlogo so podpisali poljanski župan in župan iz Javorjev in oba župnika iz teh krajev.

Tratarski župan je povzel poljanske utemeljitve in pristavil še svoje. Z gravitacijo doline v Gorenjo vas se je povečalo število interesentov kar na 11–12.000 prebivalcev, ki so si želeli to novotarijo. Tratarsko vlogo so skupno podpisali župana iz Trate in Stare Oselice, župniki v Stari Oselici, Leskovici, Lučinah in na Trati, šolska vodstva na Trati, Trebiji in v Stari Oselici, Krajevni šolski svet na Trati in vodja žandarmerije. Vsi so pisali po nemško, le učitelj Lampret iz Trebije je lepo zapisal: »Telegrafična stacija je ena najvažnejših potrebščin v Gorenji vasi.«⁵

Rešitev iz naših spisov ni razvidna, vse pa kaže, da so bili uspešni. Ohranjeni so občinski zapisniki traške občine, kjer potem tega problema ne obravnavajo več.

Telefon je bil potegnen po Loki leta 1918, kot piše Žarko Lazarevič v Kroniki.⁶ Pošta sama, kot kaže, je imela telefonsko zvezo že prej. Ob smrti cesarja Franca Jožefa leta 1916 je prišlo telefonično sporočilo iz glavarstva v Kranju, naj izobesijo črne zastave. Poštni obrazec je bil pisan še za oddajo po telegrafu, dopisano pa je, »po telefonu iz Kranja«.⁷

Novotarija se je počasi udomačila. Februarja 1919 pišejo iz Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani loškemu županstvu takole: »Podpisana zbornica prosi, da ji blagovolite poslati seznam interesentov za krajevno telefonsko zvezo v Škofji Loki. Kolikor je zbornici znano, je sedaj v Loki le šest naročnikov, kar je za trgovino in obrt ter urade mesta Loke neprimerno malo. V interesu najširših krogov pa je, da se med vojno zidane telefonske proge, ki leže danes večinoma mrtve, kar najbolje mogoče izkoristijo v privatnem prometu, kar se da le s primerno prestavbo materiala, ki je od vojaških naprav ostal v deželi, za krajevne telefonske mreže doseči.«⁸

Občina je sporočila naslednje naročnike: Lovro Sušnik za Hranilnico, Janko Potočnik enega za trgovino in enega za Staro Loko,

Ervin Burdych za apoteko, Konrad Pecher za trgovino, Matej Žigon za trafiko in dva hišna posestnika Matevž Hafner za hišo št. 126 in Ivan Košir za št. 112.

Kdaj so začeli uporabljati telefone v dolinah, pa bo treba še odkriti.

Opombe

1. Zapisniki in drugi izbrani dokumenti iz arhiva občine Škofja Loka 1861–1918, Škofja Loka 1979, str. 10. – 2. Opomba 1, str. 11. – 3. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, Zbirka – napeljava telegrafa v Poljane in Gorenjo vas, akc. 151. – 4. ZAL Šk. L., Občina Trata, zapisniki občinskega odbora, fasc. 1 – 5. Opomba ad 3. – 6. Zarko Lazarevič, Začetki uvajanja telefonije v Ljubljani, Kronika 35, št. 1–2, 1987, str. 97–100. – 7. ZAL Šk. L., Občina Škofja Loka, občinski zapisniki, knjiga 6. – 8. ZAL Šk. L., gradbene zadeve, fasc. 99.

France Štukl

STOPNICE NA PEKLU V ŠKOFJI LOKI

V letu 1987 smo Ločani dobili popolnoma prenovljene stopnice na Peklu, ki vežejo prehod s Placa na Lontrg. Prehodov med obema trgovina je bilo v srednjem veku več. Na Cankarjevem trgu, od cerkve navzdol, je ohranjen podhod pod staro šolo. Verjetno je bil star prehod na mestu sedanje hiše Mestni trg 4. Na Lontrgu naj bi se iztekkel pri hiši Spodnji trg 37. Prehod je bil prav gotovo tudi na mestu sedanje samopostrežne trgovine Mestni trg 9. Tu je bil včasih javni prostor in leseno poslopje občinskega Komuna, kjer je bila mestna shramba za tehtnico in gasilno orodje. Prostor je bil prav nasproti rotovžu, kjer so zborovali mestni očetje, občani pa so lahko tačas čakali na rezultate na tem mestu. Na Flisovi hiši je na dvoriščni strani še ohranjen obrambni pomolček, iz katerega se je dalo dobro kontrolirati prehod. Na Lontrgu je bil prehod izpeljan na cesto nekje pri sedanji novi gostilni, Spodnji trg 33. Južno od Pekla so bili še prehodi, prav gotovo najjužneje ob mestnem obzidju ali malo prej v uličici ob Žužkovih hiši, Mestni trg 21, proti Marenkovšu, Mestni trg 22. Današnji prehod oziroma cesta na Grabnu pa je bil že izven obzidja.

Občina je vedno redno vzdrževala prehod na Peklu. Kakšen je bil prehod pred letom 1903, je težko reči. Tega leta so ga temeljiteje

uredili in zbetonirali. Ocena gradbenih del je bila 1322 kron. Občina je razpisala javno dražbo. Tu sta si znesek nižala Angelo Molinaro, zidarski mojster in podjetnik iz Loke, in Ivan Spacapan, mojster iz Stare Loke. Molinaro je bil sosed poleg stopnic. Spacapan je popustil in Molinaro je dobil delo za 1255 kron. Obračun je bil potem nekaj višji, nekaj čez 1600 kron. Občina mu je višje stroške priznala. Cevi za ograjo je dobavilo podjetje Kramer, Sprinar in Hertlein iz Gradca. Podjetje je bilo takrat že znano v Loki, saj je napeljalo vodovod. Podobna ograja je bila pozneje leta 1906 narejena tudi okrog klavnice. Pogodba za stopnice se je glasila takole:

Pogoji

za zgradbo novih stopnic, ki vežejo Zgornji trg s Spodnjim trgom

1.

Delo odda mestna občina Škofja Loka vsled sklepa občinskega odbora z dne 20/7 1903 št. 1410 po priloženem načrtu in proračunu, in sicer potom minuendo dražbe v občinski pisarni v Škofji Loki pri naroku, ki se bode uradno razglasil.